

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
KARIŲ MATERIALINĖS ATSAKOMYBĖS ĮSTATYMO NR. VIII-1857 2, 4, 5, 10, 19, 21,
23, 25, 26 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Dėl tarnybinių patikrinimų

Karių materialinę atsakomybę krašto apsaugos sistemos (toliau – KAS) institucijose reglamentuoja Lietuvos Respublikos karių materialinės atsakomybės įstatymas (toliau – Karių materialinės atsakomybės įstatymas), kuris nustato karių materialinės atsakomybės už žalą, padarytą KAS institucijoms, sąlygas, ribas, žalos nustatymo bei atlyginimo tvarką.

Šiuo metu Karių materialinės atsakomybės įstatymo nuostatos įpareigoja karinių vienetų vadus skirti tarnybinių patikrinimą dėl kiekvieno atvejo, kai kariai padaro materialinę žalą, išskyrus Karių materialinės atsakomybės įstatymo 19 straipsnyje nurodytus atvejus. Tarnybinio patikrinimo skyrimo ir atlikimo tvarką, atliekančio karininko teises ir pareigas, tarnybinio patikrinimo metu nustatomas aplinkybės, žalos padarymo dalyvių, įrodymų, išvados surašymo tvarką, kontrolę reglamentuoja Karių materialinės atsakomybės įstatymo 11–18 straipsniai. Atlikdamas tarnybinių patikrinimą, karininkas atitraukiamas nuo savo tiesioginių funkcijų, sugaištamas laikas žalos padarymo aplinkybėms nustatyti, kariams apklausti, įrodymams surinkti bei kitiems veiksams, nustatytiems Karių materialinės atsakomybės įstatyme, atlikti. Esant dabartinei geopolitinei situacijai, karininkams svarbu dalyvauti mokymuose, pratybose, atnaujinti karybos įgūdžius, dirbti su nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos kariais (toliau – NPPKT kariai), ugdyti jų fizinės ir moralinės savybės, atlikti kitas karininkams priskirtas funkcijas. Dažnai kariui padarius materialinę žalą iš karto būna akivaizdžios žalos padarymo aplinkybės (pavyzdžiui, karys pratybose tiesiog pameta smulkų ekipuotės daiktą) bei nedidelis žalos dydis, tačiau Karių materialinės atsakomybės įstatyme tokiems atvejams nenumatyta išimčių ir įstatymas vis tiek įpareigoja atlikti tarnybinių patikrinimą. Visa tai lemia padarytai žalai neproporcingai dideles laiko, žmoniškųjų ir kitų išteklių sąnaudas.

Pavyzdžiui, 2021 m. spalio mėnesį Lietuvos kariuomenės (toliau – LK) Lietuvos didžiojo etmono Jono Karolio Chodkevičiaus pėstininkų brigadoje „Žemaitija“ atliktas tarnybinis patikrinimas dėl NPPKT karių padarytos materialinės žalos. Tarnybinio patikrinimo išvadą sudaro 29 lapai, surinktos medžiagos apimtis – 437 lapai. Nustatyta, kad penkiolika NPPKT karių turi atlyginti LK padarytą materialinę žalą už prarastus daiktus. Atkreiptinas dėmesys į nustatytą prarastų daiktų likutinę vertę: už taktinės atakos pirštines ir kepuraitę – 4,15 Eur, už kompasą su liniuote ir veidrodėliu – 1,70 Eur, už šlepetes ir marškinėlius – 8,01 Eur, už kilimėlį po miegmaišiu – 15,25 Eur, už atšvaitą – 0,10 Eur ir panašiai.

LK Mechanizuotojoje pėstininkų brigadoje „Geležinis Vilkas“ 2021 m. rugpjūčio mėnesį, pasibaigus pratyboms „Karaliaus Kirtis 2021“, buvo atliekami keturi tarnybiniai patikrinimai dėl prarastų ekipuotės daiktų. Atlikus minėtus tarnybinius patikrinimus, vienas NPPKT karys turėjo atlyginti padarytą materialinę žalą – 3,75 Eur.

Generolo Romualdo Giedraičio artilerijos batalione buvo atliekamas tarnybinis patikrinimas dėl NPPKT karių prarastų ekipuotės daiktų. Tarnybinis patikrinimas buvo atliekamas dėl dvidešimt vieno NPPKT kario. 19 NPPKT karių buvo atleisti nuo materialinės atsakomybės vadovaujantis Karių materialinės atsakomybės įstatymo 6 straipsnio 1 dalimi. Du NPPKT kariai turėjo atlyginti padarytą materialinę žalą – 7,50 Eur ir 5,49 Eur.

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotajame pėstininkų batalione per 2019 metus buvo atlikti 48 tarnybiniai patikrinimai dėl prarastų ar sugadintų materialinių vertybių. Materialinės atsakomybės buvo patraukti 23 kariai, kurie turėjo atlyginti padarytą materialinę žalą

nuo 0,29 Eur iki 537,24 Eur. Vidutinis atlygintinos žalos dydis šiame batalione buvo 62,74 Eur. Tarnybinio patikrinimo atlikimo trukmė – nuo kelių dienų iki mėnesio ar daugiau.

Atsižvelgiant į tai, Karių materialinės atsakomybės įstatymo 2, 4, 5, 10, 19, 21, 23, 25, 26 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas) siūloma papildyti Karių materialinės atsakomybės įstatymo nuostatas dėl atvejų, kada tarnybinis patikrinimas nėra skiriamas. Siekiant išvengti tarnybiniam patikrinimui skiriamų laiko sąnaudų ir žmogiškųjų išteklių neefektyvaus naudojimo, Įstatymo projektu siūloma Karių materialinės atsakomybės įstatymo 19 straipsnį („Atvejai, kai tarnybinis patikrinimas neskiriamas“) papildyti 3 punktu ir nustatyti teisinį reguliavimą, kai padarytos žalos dydis neviršija pusės Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinto bazinės socialinės išmokos (BSI) dydžio ir karys sutinka atlyginti padarytą žalą Karių materialinės atsakomybės įstatymo 20 straipsnyje nustatyta tvarka („Žalos atlyginimas susitarimo būdu“), tarnybinis patikrinimas gali būti neskiriamas (nuo 2022 m. birželio 1 d. pusė BSI yra 23 Eur).

Žalos dydis, kurio neviršijus tarnybinis patikrinimas nebūtų skiriamas, siejamas su BSI, siekiant išvengti konkretaus dydžio pinigine išraiška įtvirtinimo įstatyme, nes kaskart keičiantis ekonominei situacijai ir daiktų vertei reikėtų rengti įstatymo pakeitimus. Paminėtina, kad praktikoje yra ir kitų atvejų, kai žalos dydžio vertinimas siejamas su BSI, pvz., Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 6 punkto c papunkčio nuostatas įgyvendinančio Žalos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui pripažinimo mažareikšme tvarkos aprašo, patvirtinto Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos direktoriaus 2015 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 1K-373 „Dėl Žalos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui pripažinimo mažareikšme tvarkos aprašo patvirtinimo“ 3 punkte yra numatyta, jog mažareikšmės žalos dydis yra lygus pusei BSI.

Dėl kariūnų materialinės atsakomybės

Karių materialinės atsakomybės įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog šis įstatymas taikomas tikrąją karo tarnybą atliekantiems asmenims. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 2 straipsnio 34 dalyje numatyta, jog tikrąją karo tarnybą atlieka, be kita ko, ir kariūnai.

Karių materialinės atsakomybės įstatymo nuostatos detalizuoja profesinės karo tarnybos karių, privalomosios pradinės karo tarnybos karių, karių savanorių, kitų savanoriškos nenuolatinės karo tarnybos karių, aktyviojo kariuomenės personalo rezervo karių materialinės atsakomybės už žalą, padarytą krašto apsaugos sistemos institucijoms, sąlygas, ribas, žalos nustatymo bei atlyginimo tvarką. Kadangi Karių materialinės atsakomybės įstatymo nuostatomis detalizuojama konkrečių karių materialinė atsakomybė, šios nuostatos kariūnams negali būti taikomos. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu siūloma papildyti Karių materialinės atsakomybės įstatymą nuostatomis, reglamentuojančiomis kariūnų materialinę atsakomybę.

Kariūnas yra karys, atliekantis karo tarnybą studijuodamas Lietuvos arba užsienio valstybės švietimo įstaigoje, kurią baigusiems asmenims suteikiamas karininko laipsnis. Kariūnai, rengiami karininkais, dalyvauja pratybose, atlieka tarnybą, kurios metu suteikiama būtina ekipuotė, patikimas kitas turtas. Kariūnai, kaip ir kiti kariai, už padarytą žalą, prarastus ekipuotės daiktus ar kitą patikėtą turtą turėtų atlyginti Karių materialinės atsakomybės įstatymo nustatytais sąlygomis ir tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kad Karių materialinės atsakomybės įstatymo nuostatos pagal jo paskirtį taikytinos ir kariūnams, o jų atsakomybės už padarytą žalą sąlygos, ribos, žalos nustatymo bei atlyginimo tvarka nėra detalizuota, Įstatymo projektu siūloma atitinkamai pakeisti (papildyti) Karių materialinės atsakomybės įstatymą ir nustatyti kariūnų materialinės atsakomybės už žalą, padarytą krašto apsaugos sistemos institucijoms, sąlygas, ribas, žalos nustatymo bei atlyginimo tvarką. Siūlomomis nuostatomis nesukuriamas naujas teisinis reglamentavimas, nes kariūnams analogiškai taikoma atsakomybė kaip ir kitiems tikrosios karo tarnybos kariams už jų veiksmams padarytą žalą krašto apsaugos sistemos institucijoms.

Įstatymo projekto tikslai:

1. Sumažinti netikslingų tarnybinių patikrinimų KAS skaičių ir dėl to karininkams tenkančią administracinę naštą.

2. Nustatyti kariūnų materialinę atsakomybę.

Įstatymo projekto uždaviniai:

1. Įgyvendinant pirmąjį Įstatymo projekto tikslą siūloma nustatyti žalos dydį, iki kurio būtų galima neskirti tarnybinio patikrinimo (pusė BSI), bei papildomą sąlygą – susitarimą atlyginti žalą Karių materialinės atsakomybės įstatymo 20 straipsnyje nustatyta tvarka.

2. Įgyvendinant antrąjį Įstatymo projekto tikslą siūloma nustatyti kariūnų atsakomybės už krašto apsaugos sistemos institucijoms padarytą žalą sąlygas, ribas bei žalos nustatymo ir atlyginimo tvarką.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projektą iniciavo Krašto apsaugos ministerija ir Lietuvos kariuomenė, parengė Lietuvos kariuomenės kanceliarijos Lietuvos kariuomenės Teisės departamento (direktorius plk. lt. Darius Senikas, tel. (8 5) 278 5016, el. p. darius.senikas@kam.lt) Teisės aktų vertinimo ir rengimo skyriaus (vedėja Žydrė Abourida, tel. (8 5) 278 5011, el. p. zydre.abourida@mil.lt) vyr. specialistė Rasa Leonavičienė (tel. (8 5) 264 8522, el. p. rasa.leonaviciene@mil.lt), Teisės taikymo ir atstovavimo skyriaus vyr. specialistas mjr. Laurynas Mikelėnas (tel. (8 5) 264 8524, el. p. laurynas.mikelenas@mil.lt), Krašto apsaugos ministerijos Teisės departamento (direktorė Judita Nagienė, tel. (8 5) 273 5545, el. p. judita.nagiene@kam.lt) Teisėkūros skyriaus (vedėjas Tomas Vainius, tel. (8 5) 273 5563, el. p. tomas.vainius@kam.lt) vyriausiasis specialistas Augustas Zakarevičius (tel. (8 5) 273 5586, el. p. augustas.zakarevicius@kam.lt) ir Įstaigų teisinės priežiūros skyriaus patarėja Jūratė Bakšytė-Lozorkevičienė (tel. (8 5) 263 5908, el. p. jurate.baksyte-lozorkeviciene@kam.lt).

3. Kaip šiuo metu reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Dėl tarnybinių patikrinimų

Karių materialinės atsakomybės įstatymo 19 straipsnyje nustatytas baigtinis atvejų, kada tarnybinis patikrinimas gali būti neskiriamas, sąrašas. Šiuo metu nėra galimybės neatlikti tarnybinio patikrinimo tokiais atvejais, kai padaryta žala yra nedidelė, žalos padarymo aplinkybės yra aiškos, karys pripažįsta padarytą žalą bei sutinka ją atlyginti ir tarnybinio patikrinimo atlikimas nėra tikslingas.

Dėl kariūnų materialinės atsakomybės

Nors Karių materialinės atsakomybės įstatymo paskirtis yra nustatyti tikrąją karo tarnybą atliekančių asmenų materialinę atsakomybę už padarytą žalą, tačiau kariūnų materialinė atsakomybė jame nėra reglamentuojama.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu siūloma:

1. Nustatyti, jog tarnybinis patikrinimas galėtų būti neskiriamas, jeigu padarytos žalos dydis neviršytų pusės Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinto bazinės socialinės išmokos dydžio (23 Eur) ir karys savo noru sutiktų atlyginti žalą Karių materialinės atsakomybės įstatymo 20 straipsnyje nustatyta tvarka.

2. Sureguliuoti kariūnų materialinės atsakomybės už žalą, padarytą krašto apsaugos sistemos institucijoms, sąlygas, ribas bei žalos nustatymo ir atlyginimo tvarką. Karių materialinės atsakomybės įstatymo 4, 10, 21, 25, 26 straipsniai pildomi atitinkamomis nuostatomis dėl kariūnų, taigi kariūnai, kaip ir kiti kariai, už padarytą žalą, prarastus ekipuotės daiktus ar kitą kariūnui patikėtą turtą turės atlyginti Karių materialinės atsakomybės įstatymo nustatytais sąlygomis ir tvarka.

3. Įstatymo projektu taip pat atliekami kiti tikslinamojo pobūdžio pakeitimai:

a) 2 straipsnio 1 dalyje siūloma sąvoką „tiesioginė tikroji žala“ pakeisti į „žala“, tai yra išbraukti žodžius „tiesioginę tikrąją“. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.249, 6.250 straipsniuose nurodoma žala, tiesioginiai nuostoliai, turtinė ir neturtinė žala. Sąvoka „tiesioginė tikroji žala“ Civiliniame kodekse nėra vartojama;

b) 4 straipsnio 2 dalyje patikslinama, kas laikoma pareiginės algos baziniu dydžiu: Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintas atitinkamų metų pareiginės algos bazinis dydis, kuris taikomas apskaičiuojant valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų ir valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareigines algas;

c) 4 straipsnio 3 dalyje sąvoka „tarnybos metu“ keičiama į sąvoką „einant tarnybines pareigas“ siekiant suvienodinti 4 straipsnyje vartojamas sąvokas – kitose 4 straipsnio dalyse vartojamos sąvokos „einant tarnybines pareigas“;

d) atsižvelgiant į tai, kad profesinės karo tarnybos kariams prie tarnybinio atlyginimo yra mokami priedai *bei priemokos*, 10 straipsnio 1 dalyje patikslinama, kad profesinės karo tarnybos kario tarnybiniu atlyginimu, kurio dydžiu karys materialiai atsako už padarytą žalą esant ribotai materialinei atsakomybei, laikomas tarnybinis atlyginimas ne tik su priedais, bet ir su priemokomis.

Priėmus minėtus siūlymus, sumažėtų netikslingų tarnybinių patikrinimų skaičius, taip pat būtų sudarytos sąlygos kariūnams taikyti materialinę atsakomybę tokia pat tvarka kaip ir kitiems kariams.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, sumažėtų netikslingų tarnybinių patikrinimų skaičius, administracinė našta karininkams, jie galėtų daugiau tarnybos laiko skirti savo tiesioginėms funkcijoms atlikti, taip pat būtų sudarytos sąlygos kariūnams taikyti materialinę atsakomybę tokia pat tvarka kaip ir kitiems kariams. Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ar korupcijai neturės.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas įstatymas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo projekto atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant Įstatymo projektu teikiamą įstatymą inkorporuoti į teisinę sistemą, nereikės priimti, pakeisti ar panaikinti kitų įstatymų.

10. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos ir Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekte neapibrėžiamos naujos ir nekeičiamos esamos sąvokos ir terminai.

11. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai

Įstatymui įgyvendinti įgyvendinamųjų teisės aktų priimti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymui įgyvendinti papildomų valstybės, savivaldybių biudžetų ar kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą specialistų vertinimų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Materialinė atsakomybė“, „kariai“, „krašto apsaugos sistemos institucijos“, „kariūnai“, „žala“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.